

חבורת ש"ס ללימוד הש"ס בעיון

קונטרס
מראי מקומות

לב

בבא בתרא

סה ע"א - עה ע"ב

סיון תשפ"ה

©

כל הזכויות שמורות

המקומות המצוינים בכוכבית*, הם חומרים
שעליהם יש לחזור בשביל המבחן

המשך סה, א

*תוס' ד"ה לא

אם ריחים מחוברין נקנין עם הבית

בתוס' מבואר שגם אם נאמר, שהמוכר את הבית קונה תנור וכירים המחוברין, מכל מקום ריחים אינו קונה גם כשהם מחוברין, משום שחיבור של ריחים אינו נחשב למחובר לבית, כמו חיבור של תנור וכירים. אמנם כתבו התוס', כל זה לפי הגירסא במשנה שהמוכר את הבית מכר תנור וכירים אבל לא את הריחים, משום שלגירסא זו אפשר לפרש את המשנה במחוברין, ולחלק כאמור. אבל לפי הגירסא שלפנינו שהמוכר את הבית לא מכר את התנור וכירים, [והתוס' הוסיפו שגם לא ריחים], וכפי שפירשו הרשב"ם והתוס' בתחילת דבריהם שמדובר במשנה כשאינם מחוברים, שפיר יש לומר שגם ריחים כשהם מחוברים נקנים יחד עם הבית, וכך מבואר בטור (סי' ריד).

סה, ב

רשב"ם ד"ה הרי

איזה דברים קונה כשאמר 'וכל מה שבתוכו'

מבואר ברשב"ם שגם כשאמר 'הוא וכל מה שבתוכו', אינו קונה אלא תשמישין המיוחדים לבית זה, שאין רגילות להשאיל אותם מחמת כובדם, או מפתח שאינו ראוי לפתוח דלת של בית אחר. והיד רמה חולק, וכתב שאם אמר 'הוא וכל מה שבתוכו' קונה עם הבית כל דבר שהוא מתשמישי הבית, כגון מטה ושלחן ואפילו סכינים וקערות ומצעות.

גמ': אף מפתח דקביע

שיטות הראשונים מהו מפתח קבוע

הרשב"ם מפרש שמדובר במפתח של עץ, שהוא קבוע בפותחת הדלת של הבית הזה, ואין רגילין להזיז אותו למקום אחר. והר"י מיגש מפרש שהמפתח קבוע מחמת המנעול, שמדובר בסוג מנעול שהוא קבוע בדלת, וממילא גם השימוש במפתח של מנעול כזה קבוע לדלת זו. והרשב"א מביא את דברי הר"י מיגש, שהמפתח עצמו קבוע לדלת זו, שמדובר במפתח מסוג מסוים שמתאים רק למנעול זה.

גמ': ואת הנגר

מהו נגר, והטעם שחלוק ממפתח שאינו קונה

הרשב"ם מפרש שנגר היינו בריח והוא קבוע בכותל, ונראה מדבריו שאינו דבר המיטלטל. אמנם בפסקי הרי"ד כתב שהוא מיטלטל, והטעם שחלוק ממפתח שאינו נקנה עם הבית, משום שאת הנגר לעולם אין מסירין מהדלת, אבל מפתח כשיוצא נוטלו עמו [אמנם ברשב"ם מבואר, שיש מפתח שאין מזיזין אותו מהדלת, וגם הוא אינו נמכר בכלל הבית, וצריך לחלק שנגר אינו מיטלטל משא"כ מפתח].

תוס' ד"ה הרי

לס"ד שהכוורת מחוברת מדוע דבש שבתוכה אינו מקבל טומאה

התוס' כתבו שלפי הסלקא דעתך שמדובר בכוורת מחוברת, יקשה מדוע הדבש שבתוכה אינו מקבל טומאה, כיון שלדעת התנא דבש נחשב אוכל גם בלא שחושב עליו לאכלו. וברשב"ם כתב הטעם שלסלקא דעתך הדבש אינו מקבל טומאה, משום שהוא בטל לכוורת ונחשב כמחובר. והמהרש"א כתב שלכך מיאנו התוס' במה שפירש הרשב"ם, משום שרודה פת מתנור פטור אף שהתנור מחובר, ולא אמרו שהפת בטילה לתנור ויחשב כעוקר דבר מחובר, וכך גם דבש אינו בטל לכוורת להחשב כמחובר. ובהגהות רא"מ הורביץ

[אהל משה] ביאר בדעת הרשב"ם, שחלוק הוא דבש מפת, שדבש גדל ונוצר בכוורת ולכן שייך לומר שבטל אליה ונחשב חלק ממנה, מה שאין כן פת שעושה אותה ואח"כ מדביקה לתנור, ואין די בזה להחשיבה כחלק מהתנור.

בא"ד

הטעם שאין כותבין פרוזבול על הקרקע שעליה הכוורת

התוס' כתבו, שלכך אין כותבין פרוזבול מחמת הקרקע עליה מונחת הכוורת, משום שמדובר שהכוורת מונחת על יתידות. וברא"ש (שביעית פ"י מ"ז) כתב, שהכוורת מונחת בשדה של אחר שלא מידיעתו, ואין המקום של הכוורת מושאל לו.

סו, א

*תוס' ד"ה ומקבלת

אם לכל דבר גם כשאינה במקומה דינה כקרקע, ומהו האופן שאינה במקומה

בתוס' מבואר שרק לגבי טומאה אמרו שאם אינה במקומה הרי היא מקבלת טומאה, והטעם משום גזירה דלמא אתי לאיחלופי, אבל לשאר דברים גם אם אינה במקומה דינה כקרקע, משום דאתקש ל'יער'. אמנם ביד רמה כתב שאם נטלה את הכוורת ממקומה, גם ר"א מודה לרבנן שהרי אינה דומה ל'יער', ונראה לפי זה שמעיקר הדין אינה נחשבת מחוברת, ולא רק משום גזירה.

הריטב"א הקשה, למסקנת הגמ' שמדובר בכוורת תלושה וגם היא דינה כקרקע, א"כ מהו האופן שהכוורת נחשבת אינה במקומה, ומפרש שתלשו את חלות הדבש מהכוורת.

*גמ': התם כדאמר ר' אלעזר טעמא וכו'

לפי טעם זה מה דין כוורת שמונחת על גבי יתידות

בתוס' מבואר, שלפי המסקנא גם אם הכוורת אינה מחוברת כלל לקרקע, מ"מ יש לה דין קרקע משום הדבש. עוד מבואר מדבריהם, שגם אם הכוורת מונחת על יתידות נחשבת היא כקרקע [שהעמידו כתירוץ הגמ' בגיטין, שהכוורת מונחת על יתידות ולא על הקרקע, ולכך אין כותבין פרוזבול על מקום הנחת הכוורת]. אמנם ברע"ב (שביעית פ"י מ"ז) כתב, שכל מה שנחלקו ר"א ורבנן הוא רק באופן שהכוורת מונחת על הקרקע, אבל כשמונחת על יתידות לכו"ע אינה כקרקע. ורעק"א (שם) הקשה, שלפי טעמו של ר"א שנחשבת כקרקע מחמת הדבש, גם כשמונחת על גבי יתידות יש לה ליחשב כקרקע. ובתפארת ישראל (בועז שם אות ג) הביא שבירושלמי מבואר כדעת הרע"ב, ושרעק"א השיב לו שמכל מקום בראשונים נראה שאין חילוק בזה, שכיון שמחמת הדבש נחשבת הכוורת כקרקע, אין נפקא מינה היכן הכוורת מונחת. הרשב"א בסוף הסוגיה מביא את קושית הראב"ד, לפי העולה שם שר"א סובר בתלוש ולבסוף חברו הוי חיבור, מדוע הוצרך ר"א לומר הטעם שכוורת היא כקרקע, משום הדרשה מהפסוק 'יערת הדבש', ותירוץ שהדרשה נצרכת לענין הדבש שבתוך הכוורת. ונראה מבואר מזה דעת הראב"ד, שגם למסקנא שטעמו של ר"א הוא מהפסוק 'יערת הדבש', דוקא כוורת מחוברת נחשבת כ'יער' ודינה כקרקע, שהרי אילו סבר הראב"ד כתוס' שלר"א גם כוורת תלושה הוי כקרקע, מה הקשה שנפרש טעמו של ר"א משום תלוש ולבסוף חברו, הלא זה אינו טעם לכוורת תלושה.

גמ': וחכמים אומרים אינה כקרקע

הרע"ב (שביעית פ"י מ"ז) כתב שבכוורת המחוברת בטיט, מודים חכמים לר"א שדינה כקרקע לכל דבר. והרעק"א (שם) תמה עליו, שבסלקא דעתך אמרו בגמ' שר"א וחכמים נחלקו בכוורת המחוברת בטיט, כלומר שלחכמים גם באופן זה אין דינה כקרקע, והשינוי במסקנא הוא בדעת ר"א, שטעמו מדרשת הפסוק 'יערת הדבש', ולכך גם כוורת תלושה דינה כקרקע, אבל אין שינוי במה שאמרו מתחילה בדעת חכמים, שאף מחוברת בטיט אין דינה כקרקע [וביד רמה כתב, שלמסקנא יש לומר בדעת חכמים שכוורת המחוברת בטיט רק לגבי קבלת טומאה אין דינה כקרקע, וכמו שיתבאר בסמוך לגבי דף של נחתומין, אבל לשאר דברים דינה כקרקע, שנקנית בכסף שטר וחזקה וכותבין עליה פרוזובול, וכן לגבי שבת דינה כקרקע, ונבאר עוד בשיטתו לקמן].

גמ': ושאינו פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן

איזה פשוטי כלי עץ טומאתם מדרבנן

ברשב"ם מבואר, שלפי האמת פשוטי כלי עץ אין להם טומאה אפילו מדרבנן. והתוס' הביאו דעת יש מפרשים, שכשהם משמשים את האדם ואת תשמישי האדם, מקבלים טומאה מדרבנן. והרמב"ן כתב שני צדדים, באופן משמשים את האדם ואת תשמישי האדם, אם מקבלים טומאה מדאורייתא או רק מדרבנן, וכתב שאלו המשמשים רק את תשמישי האדם ולא את האדם, מקבלין טומאה מדרבנן, ואלו שאינם משמשים לא את האדם ולא את תשמישי האדם, ודאי שאינם מקבלים טומאה אפילו מדרבנן. וכן מבואר בריטב"א, שאלו המשמשים את האדם בגופו או את תשמישי האדם, מקבלים טומאה על כל פנים מדרבנן, ורק אלו המשמשים את האדם בגופו וגם לא תשמישי האדם, אינם מקבלים טומאה אפילו מדרבנן.

*רשב"ם ד"ה מכלל

מקוה שלם שנפלו לתוכו מים שאובין

שיטת הרשב"ם, שגם מקוה שלם יכול ליפסל כשיפלו לתוכו מים שאובין, וכתב במהרש"א שלשיטתו יפסל על ידי רוב מים שאובין [ואם אינו שלם נפסל בג' לוגין]. אמנם התוס' (בע"ב) ושאר הראשונים חולקים על דעת הרשב"ם, והוכיחו שמקוה שלם אינו נפסל בנפילת מים שאובין לתוכו [אלא אדרבה כל המים שנכנסין לתוכו נעשים כמי מקוה].

ועל מה שהביא הרשב"ם מהגמ' ביבמות, שאם נתן סאה ונטל סאה כשר רק עד רובו, כתב הרמב"ן שהפסול ברובו הוא מדרבנן משום מראית העין, שמאחר שנטל כ"א סאה נראה כאילו חסר משיעור מקוה, אבל מעיקר הדין גם רוב מים שאובין כשר, משום שכל מה שמוסיף על מקוה שלם נכשר בהשקה. עוד מביא הרמב"ן, שרש"י ביבמות מפרש, ש'נתן סאה' היינו יין ומי פירות שאינם נכשרים בהשקה, אבל מים שאובין אפילו רובו כשר.

[תוס' ד"ה מכלל

שיטות ראשונים אימתי מים שאובין פוסלין מן התורה

הראשונים מביאים את שיטת הרמב"ם שמחלק בפסול מים שאובין, שאם המים נפלו מעצמם פוסלים רק מדרבנן, ואם אדם שפך אותם פסל את המקוה מן התורה, שקפידת התורה היא שיהיה בידי שמים כמעין ולא בידי אדם. עוד מביאים הראשונים את שיטת הר"ש, שאם הגיעו המים למקוה על ידי דבר המקבל טומאה, פסול הוא מן התורה, שקפידת התורה היא 'אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור', שתהא הוייתן על ידי טהרה].

ובביאור הגר"א (שם סקי"א) מבואר, שגם הסובר לגבי שבועה שדינו כקרקע, זה משום שהילפותא שאין נשבעין על הקרקע, הוא מכלל ופרט וכלל שנשבעין רק על דבר המטלטל, וגם מה שהיה תלוש כיון שלבסוף חברו כבר אינו מטלטל, אבל בעיקר הדבר גם הוא מודה שנחשבב כתלוש ולא כמחובר.

גמ': ושאיני שאיבה דרבנן

קושית רעק"א, מהמבואר שקבעו ולבסוף חקקו הוי כמחובר רק בדין דרבנן

בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' לט) עמד על המבואר בגמ' בדעת רבנן, שלגבי דין דאורייתא גם אם קבעו ולבסוף חקקו אינו נחשב כמחובר, ורק לגבי שאיבה שהיא מדרבנן הקילו לומר שקבעו ולבסוף חקקו הוי כמחובר. והקשה על המבואר בטור (יו"ד סי' רא), שאין טובלין בגיגית שקבעה בארץ, משום שהיה עליה שם כלי קודם שקבעה, ומשמע שאם לא היה עליה שם כלי כגון שהיתה נקובה, וסתמה רק לאחר שקבעה בארץ, אזי יוכל לטבול בגיגית, כיון שלא היה עליה שם כלי בתלוש, וכיון שלטבול בכלי הוא פסול דאורייתא כמבואר בתוס', הרי שלפי המבואר כאן גם חקקו לאחר שקבעו אינו נחשב מחובר, ויהא על הגיגית שם כלי גם אם עשאה כלי לאחר שקבעה בארץ [ובנודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קמב) כתב, שבדבר שודאי נחשב לכלי, גם הטור מודה שאין לטבול בו אף אם חברו ולבסוף עשאו כלי עיי"ש]. עוד מביא רעק"א, שגם מדברי הרמב"ם (הל' כלים פי"א הכ"ד) נראה, שאף בכלי גמור מה שיש לו שם כלי לענין קבלת טומאה, הוא רק משום שגם קודם שחברו היה לו שם כלי, אבל אם חברו קודם שהיה לו שם כלי לא יקבל טומאה, וקשה מהמבואר בגמ' כאן, שלגבי דין דאורייתא גם קבעו ולבסוף חקקו הוי כתלוש [ועיין לקמן (סז, א) במה שכתב בשו"ת מוהרח"ש בשיטת הטור].

טו, ב

גמ': בדף של מתכת מחלוקת

מדוע העמיד בדף של מתכת ולא בדף של עץ

רשב"ם מבאר, שלכך העמיד ר' יוסי בן ר' חנינא בדף של מתכת, משום שדף של עץ אינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן. אמנם שיטת הרמב"ן ועוד ראשונים, שגם דף של עץ מקבל טומאה מדרבנן, ומה שהעמיד רבי יוסף בדף של מתכת, פירש הרשב"א שהוא לרבותא בדעת ר"א שגם בזה הוא מטהר, ועוד אפשר שבדף של עץ מודים חכמים שאינו מקבל טומאה, כיון שעיקר טומאתו רק מדרבנן, וכן מבואר ביד רמה שגם רבנן מודים בדף של עץ שהוא טהור.

גמ': לעולם רבנן היא

דעת רבנן בתלוש ולבסוף חברו אם נחשב כתלוש או כמחובר

היד רמה מבאר, שרבנן מודים שמן התורה מועיל תלשו ולבסוף חברו להחשב כקרקע, ומה שאמרו שהדף טמא הוא משום שמדובר בדף של מתכת שעיקר טומאתו מן התורה, וגזרו שיטמא גם אם חיברו לבסוף, אבל בדבר שעיקר טומאתו מדרבנן כגון דף של עץ לא גזרו, וכן לגבי מים שאובין לא גזרו כשקבעו ולבסוף חקקו. מבואר מדבריו, שבעיקר דין תלוש ולבסוף חברו גם רבנן מודים לר"א שנחשב כמחובר, ורק לענין טומאה גזרו רבנן שיהא לו דין תלוש ויקבל טומאה. וכן כתב הרמ"ה לעיל (ע"א אות מג), שרבנן מודים לר"א לגבי דין שבועה ואונאה, שתלוש ולבסוף חברו הוי כקרקע, שאין נשבעין על זה ואין בזה דין אונאה.

אמנם הרמ"א (סי' צה ס"א) הביא שתי שיטות לגבי שבועה, אם תלוש ולבסוף חברו דינו כקרקע ואינן נשבעין עליו, או דינו כמטלטלין ונשבעין עליו.

תוס' ד"ה בעי רב יוסף

יישוב קושייתם מדוע לא נאמר שרבנן דמכתשת כרבנן דדף

על מה שהקשו התוס', מדוע לא נאמר שרבנן ד'מכתשת' סוברים כרבנן ד'דף', כתב בפני שלמה ליישב על פי שיטת הרשב"ם לעיל (סה, ב), שמפרש בדעת רבנן דברייתא שמחלקים בין מכתשת קבועה לחקוקה, ש'חקוקה' היינו קבעה ולבסוף חקקה, נמצא שרבנן ד'מכתשת' אינם סוברים כרבנן ד'דף', שהרי הם מחלקים בין קבעה ולבסוף חקקה ובין חקקה ולבסוף קבעה.

סז, א

גמ': אפילו מאיצטרבולי דריחים

אם כר' אליעזר או שגם רבנן מודים, ואיך ההלכה בתלוש ולבסוף חברו לגבי שאר דברים

רשב"ם כתב בשם ר"ח שהלכה כרבי אליעזר, שהרי מה שאמר להגבות גם מאיצטרבולי דריחים, הוא כדעת ר"א שתלוש ולבסוף חברו נחשב מחובר לקרקע. אמנם לפי מה שנתבאר לעיל שיטת היד רמה, שרבנן חולקים על ר"א רק לענין טומאה, אין להוכיח מכאן שהלכה כר"א, שהרי גם רבנן מודים לענין גביית בעל חוב, שגם תלוש ולבסוף חברו נחשב כקרקע.

וברמ"א (סי' צה ס"א) הביא שתי דעות לענין תלוש ולבסוף חברו, אם הוי כקרקע לענין שבועה או לא. כתב בביאור הגר"א (שם ס"ק י) בדעת העיטור הסובר שאינו כקרקע, שאף על פי שבגמ' כאן מבואר שגובין כמו מקרקע, זהו רק לענין גביית בעל חוב, משום שסמכא דעתו על המחובר לקרקע כמו על הקרקע [וכן לענין מכירה במתני', משום שבעין יפה מוכר

וכמבואר בגמ' לעיל], אבל לגבי שאר דינים דינו כתלוש [וציין שזה לא כמו שכתב הרשב"ם בשם ר"ח]. ועוד כתב בביאור הגר"א (שם ס"ק יא), שגם לדעה שהביא הרמ"א בתלוש ולבסוף חברו שדינו כקרקע, זה דוקא לענין שבועה, כיון שהטעם שאין נשבעין על קרקעות הוא משום שנתמעטו מכלל ופרט וכלל, ולדעתם גם תלוש ולבסוף חברו אינו כעין הפרט כיון שאינו מיטלטל.

[ובשו"ת מוהרח"ש (ח"ג סי' כא) כתב בשיטת הטור, שחילק בדין צינור בין חקקו ולבסוף קבעו או קבעו ולבסוף חקקו, שאף שמבואר בגמ' לעיל שחילוק זה הוא כדעת רבנן שדף שחברו מקבל טומאה, ובמסקנת הגמ' כאן מבואר שהלכה כר"א כמו שכתב ר"ח, יש לומר שגם ר"א מודה שצינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל מדרבנן, שכיון שיש לו בית קיבול נחשב כלי גמור ויש מקום לגזירה דרבנן, ורק לגבי דף של נחתומין שזה פשוטי כלי, סובר ר"א שהוא טהור לגמרי].

תוס' ד"ה מעמלא

אם בת נוטלת במה שהשכירו יורשים

בר"י מיגש מבואר, שנוטלת דוקא משכירות שהשכיר האב, אבל ממה שהשכירו היורשים אינה נוטלת. ובנמוקי יוסף מבואר הטעם, משום שמה שמשכירין היורשים נחשב 'ראוי', ואין הבת נוטלת מ'ראוי'. ובתוס' נראה שחולקים על זה, ולדעתם פשיטא שגובה ממה שהשכירו היורשים, וכן מבואר בתוס' בכתובות (סט, א) ומבואר במאירי שלדעת תוס' בת נוטלת גם מ'ראוי'.

מתני': מכר בתים בורות וכו'

טעם החילוק ממוכר בית שלא מכר את הבור

מהי חנות שאין פתוחה לתוכה

בתוס' רי"ד מקשה שגם בבתי הדין כך, שנמכרים בכלל החצר רק אם פתוחים לתוכה ויש להם יציאה וביאה בחצר. ומפרש, שמה שאמרו שהחנויות שאינם פתוחים לתוכה לא נמכרים בכלל החצר, היינו אף אם פתח החנות עצמה הוא לחצר, אלא שהפתח דרכו נכנסים הקונים אינו פתוח לחצר, שזה מוכיח שהחנות אינה לצורך בני החצר, ולכן אינה נמכרת עם החצר.

סז, ב

גמ': החזיק בחולסית קנה מצולה וכו'

אם קונה גם בעשר מדינות

כתב הריטב"א, שאף שהגמ' מדמה דין זה למימרא של שמואל, במחזיק שדה אחת שיכול לקנות עשר שדות אפילו בעשר מדינות, מכל מקום בקרקע חולסית ומצולה כיון ששימושם אינו שוה, יקנה רק כשהן סמוכות זו לזו. אמנם ברמב"ם (הל' מכירה פ"א הי"ט) מבואר, שגם בחולסית ומצולה אף ששימושם אינו שוה, יכול לקנות אפילו בעשר מדינות, ואין צורך שיהיו סמוכות זו לזו.

מתני': המוכר בית הבד וכו'

הכלל אלו דברים נמכרים עם בית הבד

הרשב"ם מבאר, שהנמכרים עם בית הבד הם הדברים הקבועים, והדברים המיטלטלים שאינם קבועים אינם נמכרים. אמנם היד רמה כתב, שהנמכרים הם הדברים שאינם יקרים, שדרך כל בעל בית הבד לקנות אותם שיהיו בבית הבד, שדברים אלו ודאי סמכה דעתו של לוקח לקנות אותם יחד עם בית הבד, ומה שלא נמכר הם הדברים היקרים, שיש בעלי בית הבד שאינם קונים אלא משאילים או שוכרים אותם, ומשום כך לא

לעיל (סד, א) שנינו במוכר את הבית שלא מכר את הבור, וכתב הרשב"ם שמכל מקום לגבי חצר הם בטלים ונמכרים בכלל החצר, ולא פירש כל כך טעם החילוק. והרשב"א כתב, שבור אינו נצרך לשימושי הבית, משא"כ חצר כיון שעושים בה כביסה ומשקין בה בהמות, הבורות הוא בכלל תשמישי החצר. והר"י מיגש כתב טעם החילוק, משום שרוב בתים אין בהם בור, משא"כ ברוב חצירות יש בור.

מתני' לא את המרחץ וכו':

הטעם שמרחץ אינו נמכר עם החצר

הר"י מיגש כתב, שהטעם שמרחץ אינו נמכר עם החצר, משום שאין דרך חצרות להיות בהם מרחצאות. ובנמוקי יוסף מבואר, משום שהמרחץ אינו משמש רק את החצר שנמצא בתוכה, אלא הדרך היא שמשתמשים בו כמה חצרות יחד, משא"כ לגבי בורות הדרך הוא שבכל חצר יש בור.

גמ': ובית החולסאות

מהו בית החולסאות, ומדוע נמכר עם החצר

הרשב"ם מבאר בשם ר"ח, שהיא קרקע שעפרה חול ומוציאין ממנה זכוכית. גם בר"י מיגש פירש כך, ובהמשך הגמ' כתב שגם ראויה היא לשטוח שם עורות. והיד רמה מקשה על פירוש זה, הרי מרחץ נצרך לשימוש אנשי החצר יותר מחולסית, ושניהם אינם נמצאים ברוב החצירות, א"כ מדוע מרחץ אינו נמכר עם החצר וחולסית נמכרת. ומשום כך פירש, שכל מקום שעפרו חול נקרא חולסית, ו'בית החולסאות' היינו שעשו בעפר זה בית לימות החמה, בכדי להקר בו בישיבת אנשים והנחת אוכלין ומשקין, ושימוש זה נחשב כתשמישי החצר יותר ממרחץ.

גמ': חנויות פתוחות לתוכה וכו'

(סי' רטו), שאם אמר 'הוא וכל מה שבתוכו', רק שקין ומרצופין אינם בכלל המכר. וביד רמה כתב שגם שקין ומרצופין הם בכלל המכר, שכיון מצינו שהתנא של המשנה חולק על התנא של הברייתא לענין עבירים, יש לומר שגם מה שאמר התנא בברייתא שלא מכר שקין ומרצופין, הוא לשיטתו שגם עבירין לא מכר [ובפני שלמה כתב בשיטת הרשב"ם שלא גרס בברייתא 'ולא את העבירין', ולפי זה בודאי שיש לפסוק כתנא דברייתא לענין שקין ומרצופין, שהרי אין כלל מחלוקת בין הברייתא למשנה].

והרמב"ם (הל' מכירה פכ"ה ה"ז) כתב, שגם את העבירין והגלגל והקורה לא מכר, ונראה מדברי המגיד משנה (שם) שגרס במשנה, שגם כשאמר 'הוא וכל מה שבתוכו' לא מכר את העבירין והגלגל והקורה, כפי שגם מבואר בברייתא.

מתני': לא את המגורות של מים וכו'

הטעם שאינם בכלל מכירת המרחץ

ברשב"ם מבואר הטעם שלא מכר אותם אף שהם מכלל צרכי המרחץ, משום שאדם עושה מגורות של מים ואוצרות של עצים גם לשאר הצרכים שלו, ולכן אין לומר שהם טפלים למרחץ. והיד רמה מבאר הטעם, משום שברוב המרחצאות לא היה מגורות של מים בתוכם, אלא מחוץ למקום המרחץ מצידו או מאחוריו, וכפי שהבאנו לעיל דברי הר"י מיגש לענין בורות שנמכרים עם החצר ואינם נמכרים עם הבית, משום שברוב בתים אין בור וברוב חצרות יש בור, ולפי מה שקיים ברוב המקומות נקבע אם הוא בכלל המכר.

סח, א

גמ': א"ל תנינא אם אמר בית המרחץ וכל

תשמישיו וכו'

סמכה דעתו של לוקח לקנות אותם יחד עם בית הבד [והמתבאר מדברי היד רמה, שגם דבר המיטלטל נמכר יחד עם בית הבד, מבואר במשנה לקמן (סח, ב) לגבי מוכר שדה שגם דבר המיטלטל בכלל המכירה. וברשב"ם כתב שם הטעם, משום שהם קבועים להשתמשות של אותה שדה, ואינם יוצאים משם לעולם. אמנם מדברי היד רמה נראה שהשוה בית הבד לשדה, ומשום כך גם בבית הבד יש לומר שמכר גם דברים המיטלטלים, ואותם שלא מכר הוא מהטעם שנתבאר].

ולפי שיטתו מקשה היד רמה, מדוע בחצר הדין שכל מה שאינו קבוע לא מכר, ואילו בבית הבד מכר גם מה שמילטל ואינו קבוע. וכתב, שבחצר וכן בבית אפשר להשתמש גם ללא הדברים שאינם בכלל המכר, שכל הדברים האמורים הם צורך האדם ולא צורך החצר, משא"כ בית הבד כל עיקרו עומד להשתמש בו לעשות שמן, וכל מה שנצרך לזה הוא מצרכי בית הבד ויש לומר שנכלל במכר, ורק דברים שאין דרך שיהיה לבעל בית הבד משלו אינם בכלל המכר, מאחר שאין דעתו על דברים אלו.

גמ': לא מכר לא את העבירים וכו'

אם הלכה כברייתא שלא מכר את העבירים וכו' גם כשאמר 'הוא וכל מה שבתוכו'

הרי"ף מביא ברייתא זו, וגרס שלא מכר 'לא את העבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה'. והרא"ש תמה על זה שהרי במשנה מבואר, שכשאמר 'הוא וכל מה שבתוכו' מכר דברים אלו, וא"כ לא היה להרי"ף להביא ברייתא זו. ובנמוקי יוסף כתב, שלגבי אותם הדברים המפורשים במשנה שהם בכלל המכר, ודאי יש לנו לפסוק כאמור במשנה שקנה, והרי"ף הביא ברייתא זו רק כדי ללמוד ממנה לגבי שקין ומרצופין שאינם בכלל המכר, שלגביהם לא מצינו שהתנא של המשנה חולק על התנא של הברייתא. וכן מבואר בטור

כקרקע. ולפי זה ניהא מה שכתב הרי"ף שיש לפשוט מדין גביית חוב שעבדים כמטלטלין [אמנם התוס' בב"ק (יב, א) חולקים על התוס' לקמן (קנ, א), וכתבו שהנדון כאן אינו שייך לנדון איך דין עבדים לגבי מילי דרבנן, ואינו אלא לענין לשון בני אדם וכפי שפירש הרשב"ם]. בקובץ שיעורים (אות רפז) כתב לפרש את שיטת התוס', לפי המבואר בדבריהם לקמן (קמא, א) שחכמים מתקנים דיניהם לפי לשון בני אדם, וכך גם כאן הנדון אם חכמים נתנו לעבדים דין של קרקע או דין של מטלטלין, תלוי אם בלשון בני אדם עבדים כמטלטלין או כקרקע.

סח, ב

גמ': פיסקי בגי

מהו פיסקי בגי

הרשב"ם מפרש, שיש הפסק של צונמא בין מקום העיר לחלק הבקעה הזאת. אמנם בערוך ערך באג מפרש, שהוא כינוי למקום שאין בו שיעור שדה בפני עצמו, ומשום כך אינו חשוב לימכר בפני עצמו. ובדרך זו מבואר גם בספר המקח (שער כ), שכתב שרק באגין הגדולין נמכרים ולא הקטנים, ונסמך על הגמ' כאן.

גמ': ולא את חורשין המוקצין לה, אימא

המוקצין הימנה

ביאור החילוק בין מוקצין לה למוקין הימנה

הרשב"ם מפרש שהחילוק הוא אם החורש פתוח לצד העיר, כמו שאמרו לענין ביבריים. אמנם הרי"ף מיגש מפרש, ש'מוקצין לה' היינו שמוקצין מכל העולם וקרובים לעיר, ו'מוקצין הימנה' היינו שרחוקים מהעיר. ומה שהגמ' מדמה לביברין הפתוחים לה, משום שביברין על ידי שהם פתוחים לעיר נראים הם מתחומי העיר, וכך גם חורש שקרוב לעיר נראה

שיטות הראשונים בגירסת הגמ' בית המרחץ או בית הבד, ונפק"מ אם במרחץ צריך לפרש מצריו החיצוניים

הרשב"ם גרס כמו שכתוב לפנינו שהקושיא היתה מ'בית המרחץ', ומשום כך הוסיף לעיל על שאמרו בברייתא 'ואם אמר לו בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך כולן מכורין', שזה דוקא באופן שגם מצר לו מצרים החיצונים כפי שמבואר בגמ' כאן. אמנם הרי"ף והרא"ש גרסו בגמ' 'אם אמר בית הבד וכל תשמישיו', ומדובר באופן שהיו חנויות פתוחות לבית הבד, ועל בית הבד אמרו בגמ' שקנה דוקא אם מצר לו מצרים החיצונים, אבל על בית המרחץ לא הוזכר בגמ' הגבלה זו. ובאמת שגם ברמב"ם (הל' מכירה פכ"ה ה"ט) לא מוזכר לגבי מרחץ שצריך שיפרש לו מצרים החיצונים.

*רשב"ם ד"ה ש"מ

אם הנדון על עבדים כמטלטלי או כמקרקעי הוא בדין או בלשון בני אדם

מבואר ברשב"ם, שהנדון כאן אם עבדא כמטלטלא או כמקרקעי הוא לענין לשון בני אדם. והנה הרי"ף לקמן (קנ, א) כתב שיש לפשוט את הספק אם עבדים כמטלטלין או כקרקע, ממה שאמר רב נחמן לקמן (קכח, א) שאין בע"ח גובה מעבדים, משום שעבדים כמטלטלין. ובשיטה מקובצת לקמן (קנ) מבואר, שלפי מה שכתב הרשב"ם שהנדון הוא לענין לשון בני אדם, אין לזה שייכות לנדון אם בע"ח גובה מעבדים, משום שגביה אינה תלויה בלשון בני אדם.

ובתוס' לקמן (קנ, א) כתב שהנדון כאן אם עבדא כמטלטלא או כמקרקעי, הוא האם לגבי מילי דרבנן יש לעבדים דין של מטלטלין או דין של קרקע, ובתוס' בב"ק (יב, א) כתב שגם הנדון אם בע"ח גובה מעבדים, תלוי בנדון אם לגבי מילי דרבנן עבדים כמטלטלין או

מתחומי העיר, והנדון בשניהם אם דבר שנראה מתחומי העיר נמכר עם העיר.

מתני': ואת השומירה שאינה עשויה בטיט

גירסאות הראשונים וטעמיהם, אם קנה את העשויה בטיט או את שאינה עשויה בטיט

גירסת הרשב"ם, שאותה שאינה עשויה בטיט אינה חשובה ונקנית עם השדה משום שבטילה לגביו, אבל העשויה בטיט הרי היא חשובה לעצמה, ולכך אינה נמכרת עם השדה. אמנם התוס' מביאים את גירסת ר"ח להיפך, שהעשויה בטיט נחשבת לדבר קבוע [גם אם אינה מחוברת לקרקע] וכחלק מהשדה, אבל אם אינה עשויה בטיט, הרי היא דבר שאינו קבוע ואינה מכלל השדה.

היד רמה מקשה על גירסת הרשב"ם, על כל פנים כשאמר 'היא וכל מה שבתוכה', מדוע לא יקנה את העשויה בטיט, הרי אפילו תבואה התלושה מהקרקע נמכרת עם השדה, וכי שומירה גרועה היא מתבואה תלושה. והנה ברשב"ם כתב עוד (לקמן סט, א) בטעם שהעשויה בטיט לא קנה, משום שנחשבת כבית ומכר שדה לא מכר את הבית. אמנם היד רמה כתב, שכיון שאת הקרקע שתחת השומירה בודאי קנה הלוקח, שהרי יש גם שומירה שאינה מחוברת בטיט [וכן מבואר בר"י מיגש שפירש כרשב"ם, וכתב ששומירה העשויה בטיט, המוכר צריך ליטלה ולהליכה לשדה אחרת שלו, הרי שלא שייר את הקרקע שתחת השומירה], הדין נותן שהשומירה תבטל לשדה, כשאומר 'היא וכל מה שבתוכה'.

ולפי גירסת ר"ח ששומירה שאינה עשויה בטיט לא נמכרת עם השדה, מבאר היד רמה הטעם שהיא גרועה יותר מתבואה תלושה, משום שהדרך היא שהשומר הוא שמביא את השומירה לשדה, וכשהולך לשדה אחרת נוטלה עמו, ובאופן כזה ודאי אינה בכלל המכר שהרי אינה של בעל השדה, ומשום כך אמרו שגם

באותם פעמים שהיא של בעל השדה אינו קונה, משום שאין דעת הלוקח על השומירה. ובשומירה העשויה מטיט ומחוברת לקרקע, יש לה תורת קבע ונחשבת כגוף הקרקע, ומשום כך דעת הלוקח עליה וקונה אותה [ולשיטת הרשב"ם אי אפשר לפרש כן, משום שלדעתו ככל שהיא קבועה יותר זו סיבה שלא תהיה כלולה במכר].

סט, א

גמ': לרבנן הוא דמחתן

שיטות הראשונים בביאור דעת רבנן מהו 'מחתן'

הרשב"ם מפרש, שלרבנן בכדי לקנות תשמישי שדה [או כרם] צריך שיהיו מונחים בתוכה בשעת המכר, ולר"מ כל שיחד אותם לשדה זו הרי הם בכלל המכר, אף אם עדיין לא הכניס לתוכה. ושיטת התוס', שלכו"ע צריך שיהיו מונחים בשדה, אלא שלרבנן קונה רק אם כבר נשתמש בהם פעם אחת, ולר"מ קונה אפילו אם עדיין לא נשתמש בהם. ושיטת הר"י מיגש, שלרבנן קונה רק אם משתמש בהם עתה בשעת המכר.

ובתוס' מקשה על פירוש הר"י מיגש, מה מוסיף השימוש באבנים, כיון שאופן השימוש בהם הוא בכך שמניח אותם על התבואה התלושה, ואת התבואה עצמה לא קנה. וביד רמה כתב לפרש מחמת קושיא זו, שאופן השימוש באבנים אינו בהנחתם על התבואה, אלא מדובר שיש בשדה אילנות מחוברים, ויש צורך בהנחת האבנים על עיקרי האילנות עיי"ש, וכשם שקנה את האילנות המחוברים לקרקע ונחשבים כגוף השדה, כך קנה את האבנים המשמשים אותם בשעת המכר. אמנם הר"י מיגש מפרש כרשב"ם, שמניח את האבנים על התבואה התלושה, ואף על פי כן כתב שלרבנן קונה רק אם משתמש בהם בשעת המכר.

גמ': בעי רבי זירא מלבנות של חלונות מהו

מחוברים בסיכי או בטיט

הרשב"ם והרשב"א מבארים שהספק הוא באופן שהמלבנות מחוברים בסיכי, אבל אם מחוברים בטיט בודאי שהם בכלל המכר. אמנם ברמב"ם (הל' מכירה פכ"ה ה"ה) מבואר, שהספק הוא באופן שהם מחוברים בטיט.

*שם:

מה הנפק"מ בשל חלונות יותר משל פתחים, ואם מספק יש להעמיד בחזקת המוכר

הרשב"א מקשה מה הנפק"מ בספיקו של רבי זירא, הלא לגבי מלבנות של פתחים נשאה הגמ' בתיקו, ומספק יש להעמיד בחזקת המרא קמא [המוכר] ולומר שלא קנה, א"כ במלבנות של חלונות גם בלא צד הספק שנעשו לנוי, אינו קונה כמלבנות של פתחים. וכתב שהנדון הוא רק לגבי תערומת דברים, שבמלבנות של פתחים יש לו זכות תערומת, ובשל חלונות לצד הספק שנעשו לנוי אפילו תרעומת אין לו. אמנם הריטב"א כתב, שמספיקו של רבי זירא במלבנות של חלונות מוכח, שבמלבנות של פתחים פשיטא ליה שהם בכלל המכר.

ובעיקר מה שמבואר ברשב"א, שמספק יש להעמיד בחזקת המוכר שהוא המרא קמא, כך מבואר גם ברמב"ם (הל' מכירה פכ"ה ה"ה) שכתב שלא קנה את מלבנות החלונות, אף שבגמ' נשאר הדבר בתיקו, וזה משום שמספק יש להעמיד בחזקת המרא קמא. אמנם ביד רמה כתב, שכיון שעל ידי המקח נעשה הלוקח מוחזק בבית, נחשב הוא גם למוחזק בכל מה שנמצא בבית, ויש להעמיד בחזקת הלוקח.

גמ': בעי רבי ירמיה מלבנות של כרעי המטה מהו

אם הספק הוא כשמכר מטה או בית

ברשב"ם מבואר, שהספק הוא כשמוכר מטה אם בכלל זה מכר גם את המלבנות של כרעי המטה [וכן כתב במגיד משנה (הל' מכירה פכ"ה ה"ה) שכך היא שיטת הרשב"ם], ולפי זה באופן שהמלבנות מיטלטלות יחד עם המטה פשיטא שהם בכלל המכר. אמנם ביד רמה מבאר שהספק הוא כשמוכר את הבית, אם מלבנות כרעי המטה בכלל מכירת הבית, ולפי זה באופן שהמלבנות מיטלטלות יחד עם המטה, פשיטא שאינם בכלל המכר, משום שהם שייכות למטה ולא לבית. והטעם לומר שהם בכלל המכר של הבית כתב היד רמה, משום שדומה הדבר לאבנים שבשדה ששנינו במתני' שמכורים בכלל השדה. וכך מבואר גם ברמב"ם (הל' מכירה שם) שהנדון הוא אם הם מכורים עם הבית, ולדינא כתב הרמב"ם שאינם מכורים אפילו כשמחוברים בטיט.

סט, ב

גמ': מכאן למצרים מן התורה

שיטות הראשונים בביאור הנפקא מינה בזה

רשב"ם מבאר, לענין קונה שדה שבכללה נקנים לו גם מצרי השדה, וכן האילנות הנטועין במצרים. וכתב הריטב"א, שאף שבגמ' לעיל (נג, ב) מבואר שמחזיק בנכסי הגר בסתמא לא קנה את המצר [בגמ' שם יש ספק באופן שהתכוון בפירוש לזכות במצר אם קנה אותן], כאן שיש דעת אחרת מקנה אמרו שקונה גם את המצר [וכתב על זה, שהדין אמת אבל לשון הגמ' לא נראה כל כך כפירוש זה].

ביד רמה מפרש בכוונת הגמ', שהמוכר שדה צריך לפרש את מצרי השדה, והצורך לזה משני טעמים, האחד שלא יוכל המוכר לדחות את הלוקח לשדה אחרת, והשני שכל מה שבתוך המצרים יהיה בכלל המכר. וברשב"א כתב בשם הראב"ד, שאם המוכר אינו מפרש את מצרי השדה, יכול הוא לטעון שלא מכר לו

המפקיד, וממילא אין לחוש כלל לטענת 'שטרך בידי מה בעי', ונאמן לטעון החזרתי גם בלא מיגו.

*רשב"ם ד"ה ולטעמיך

איך יוכל לישבע בטענת נאנסו גם כשלא נאנס

מבואר ברשב"ם, הטעם שנאמן לטעון החזרתי במיגו דאי בעי טעין נאנסו, ולא נחשב מיגו נגד עדים היינו השטר שביד המפקיד, משום שהנפקד אינו חושש כל כך להשאיר את השטר ביד המפקיד, מאחר שיכול לפטור את עצמו בטענת נאנסו, וכן כתב הסמ"ע (סי' רצו ס"ק ג). ובנתיבות המשפט (שם ס"ק ב) מעיר, איך יוכל לפטור עצמו בטענת נאנסו, הרי יצטרך לשם כך לישבע לשקר, וכתב שכיון שהחזיר והמפקיד מכחיש, נחשב הדבר כמו שהחפץ נאנס אצלו, ויוכל להשבע באמת שנאנסו.

ע, ב

*גמ': ה"נ מאי נאמן, נאמן בשבועה

בגדר שבועה זו אם מן התורה היא או מדרבנן

ביד רמה כתב, שהשבועה על טענת החזרתי שבועת התורה היא, כמו השבועה על טענת נאנסו שהיא מן התורה. ובבעל המאור הביא, שלא אמרו 'מתוך שאינו יכול לישבע משלם' על טענת החזרתי, משום ששבועה זו אינה מן התורה, אלא שבועה דרבנן היא כעין דאורייתא, גם בספר הכריתות להר"ש מקינון [הובא בש"ך (סי' רצו ס"ק ג)] כתב, ששבועה זו אינה אלא שבועה דרבנן. אמנם בתוס' (ד"ה מ"ד) נראה, שגם על טענת החזרתי אמרו 'מתוך שאינו יכול לישבע משלם'.

ובסמ"ע (סי' רצו ס"ק ג) כתב כי רמה ששבועת התורה היא, וכן מבואר בב"ח שהיא שבועת התורה

אלא שיעור 'שדה' דהיינו ט' קבין. וכתב על זה הרשב"א שאינו מחוור, והוא מפרש שהנפקא מינה היא באופן שגם שדה וגם בקעה נקראים 'שדה', שכיון שמצרים מן התורה, אם המוכר מפרש את המצרים החיצונים של הבקעה, קונה הלוקח את כל הבקעה כמבואר בגמ' לעיל (סא, ב), ואם לא היו מצרים מן התורה, יכול המוכר לומר שלא מכר לו אלא שדה אחת מתוך הבקעה, ואפילו הקטנה שבשדות [עוד כתב, שהנפקא מינה היא לגבי שאר הדינים המבוארים בגמ' לעיל (סב, א), שלפי המצרים שפירש בשטר נקבע כמה מכר].

ע, א

*תוס' ד"ה או

עוד חילוק בין שטר הלואה לשטר פקדון

הרמב"ן כתב, שטעמו של מ"ד מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, הוא משום שיש לו נאמנות של 'הפה שאסר', שאילו לא היה מודה שהשטר מקוים לא היה יכול המלוה לגבות בשטר זה, אבל כאן גם לולי הודאתו השטר קיים, ויש לומר שאין בכח ה'מיגו' לבטל את השטר, מחמת הטענה 'שטרך בידי מאי בעי'.

תוס' ד"ה ולימא

ביאור הטעם שנאמן לטעון החזרתי גם בלא שבועה

במה שכתבו התוס', שהגמ' סברה בתחילה לומר שרב חסדא השיב שנאמן לטעון החזרתי גם בלא שבועה, מבאר הר"ן משום שבאופן כזה שהנפקד יודע שיכול לטעון נאנסו, אינו חושש להשאיר את השטר אצל

ברשב"ם ד"ה ולטעמיה), ואין זה כמו כל מיגו במקום אחר. ונראה מדבריו, שבאמת נאמנותו כאן הוא לא מתורת מיגו, אלא שאין בכח טענת 'שטרך בידי מאי בעי' לבטל את נאמנותו לטעון החזרתי. ולעיל (ע"א בתוד"ה ולימא) הבאנו מהר"ן שביאר כך את הס"ד בגמ', אבל לפי האמת לא אמרו כן, וכל נאמנותו היא רק מתורת מיגו, ומשום כך אינו נאמן בלא שבועה.

*גמ': מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו'

ביאור מחלוקתם, ואם טוענים ליתומים שנאנס אצל אביהם

התוס' מקשים, מדוע לא נאמר שאף אם נפקד אינו נאמן לטעון החזרתי, מכל מקום יהיו היורשים פטורים משום שנטעון להם נאנסו, ומתרצים שלא שכיח הוא שארע אונס ולא יצא הקול שכך ארע, ולא טענינו ליורשים טענה שאינה שכיחא, וכך מבואר גם בבעל המאור שלא טוענים נאנסו ליורשים, אמנם הרמב"ן במלחמות חולק, וכתב שכל טענה שיכול האב לטעון טוענים ליורשים גם אם אינה שכיחא [וביד רמה כתב לומר, שלא טוענים ליורשים נאנסו, משום שאילו היה אונס היה לזה קול, מאחר שהאב היה מספר לאחרים שארע לו אונס, עיי"ש].

והרי"ף בב"מ (קד, ב) מביא את דברי הגמ' כאן, וכתב להלכה שגובה מחצה כמבואר במסקנת הסוגיא, וכתב הטעם משום שחיישינן שמא נאנס אי נמי שמא פרעו. וכתב הרמב"ן (מלחמת ה' לז, א מדפי הרי"ף) שמתבאר מדברי הרי"ף, שטוענים ליורשים גם שמא נאנס, ועוד כתב לבאר שמה שאמרו בגמ' שדייני גולה סברי שנותן העיסקא גובה הכל, הוא משום שאין לנו לטעון להן שנאנסו, שאילו ארע כך היה האב בא לנותן וטוען שנאנס ותובע ממנו שיחזיר לו את השטר, ודייני א"י הסוברים שאינו גובה האב אלא מחצה, הוא משום שאפשר שהאב לא חשש כל כך להשאיר את השטר ביד הנותן, נמצא שחולקים אם עשוי להשאיר את

ממש. אמנם בש"ך (שם) כתב שאינה שבועת התורה ממש, משום שרק בטענת נאנסו הצריכה התורה שבועה, ולא בטענת החזרתי [וכתב, שמה שכתב בטור שישבע שבועת התורה, כונתו שצריך שתהיה כעין שבועה של תורה היינו בנקיטת חפץ, אבל לא שהיא שבועת התורה ממש, ולפי זה אפשר שגם מדברי היד רמה אין הכרח לומר כן]. והביא את דברי הר"ש מקינון והבעל המאור שאינה ממש שבועה של תורה, והנפקא מינה בזה לכמה דברים, שיש חומר בשבועת התורה יותר משבועת המשנה. ובתומים בכללי מיגו (אות קיב) כתב על דברי הש"ך, שאין לומר שיש נפקא מינה בין שבועה זו לשבועת התורה, שא"כ אין לו מיגו, שהרי עדיף לו לטעון טענת החזרתי, שיש בה קולא בכמה דינים לגבי השבועה. ומשום כך כתב לומר, שאמנם אינה שבועת התורה, שלא מצינו בתורה שבועה על טענת החזרתי, מכל מקום יש לה את כל החומר שיש בשבועת התורה, שאם לא כן אין לו מיגו. ובקצוה"ח (סי' רצו ס"ק ב) הקשה על התומים, כיון שעל כל פנים לשיטתו השבועה היא רק מדרבנן, מדוע מדאורייתא יש לו מיגו, הרי אילו טען נאנסו היה חייב שבועה מדאורייתא, ועתה שטוען החזרתי אין לו חיוב שבועה מדאורייתא. אמנם בחזו"א כתב, שאין כונת התומים שמן התורה יהיה נאמן בטענת החזרתי גם בלא שבועה, אלא כונתו רק שהתורה לא חייבה שבועה על טענת החזרתי, אבל באמת כל זמן שלא ישבע לא יוכל להיות נאמן משום מיגו, מאחר שבטענת המיגו 'נאנסו' היה חייב שבועה, ובכדי שיהיה לו מיגו הוא מקבל על עצמו לישבע על טענת החזרתי, וכיון שיש על השבועה שישבע בטענת החזרתי כל דיני שבועה דאורייתא, אפשר להאמינו במיגו שהיה טוען נאנסו.

ובנתיבות המשפט (סי' רצו ס"ק א) כתב לבאר את דברי הש"ך, שמה שהוא נאמן מעיקר הדין בטענת החזרתי גם בלא שבועה, הוא משום שאינו נזהר כל כך ליטול את השטר מיד המפקיד, כיון שיוודע שיוכל ליפטר בטענת נאנסו בשבועה, [וכמו שנתבאר לעיל (ע"א

במיגו של נאנסו, יש לטעון גם ליורשים טענת החזרתי, שבשלמא אצל האב כשטוען החזרתי יש לנו ראייה שטוען אמת, משום שיש לו מיגו שיכל לטעון פרעתי, אבל אצל היורשים אין הוכחה אם החזיר. וכתב להוכיח מזה, שדין מיגו אינו רק ראייה שאומר אמת אלא זהו דין נאמנות, שכל שיש לו טענה טובה שנאמן בה, יש לו כח להיות נאמן גם בשאר טענות שיטען, ומשום כך טענינו גם ליורשים אף שאין לנו ראייה שהאב החזיר, כיון שלאב היתה נאמנות לטעון שהחזיר, ונאמנות זו מועילה גם ליורשים, שזהו דין טענינו שכל מה שהאב היה נאמן, טוענים גם ליורשים.

*תוס' ד"ה מ"ד

מח' תוס' ורמב"ן אם טוענים ליורשים החזרתי, וביאורה בגדר 'טענינו'

התוס' כתבו, שאף שלא טענינו ליורשים נאנסו, מכל מקום טענינו להם שהאב החזיר, והרמב"ן (מלחמת ה') חולק על זה, וכתב שכיון שנהרס היסוד איך יתקיים הבנין, שהרי כל מה שהאב נאמן לטעון החזרתי הוא רק משום שיכל לטעון נאנסו, וכיון שליורשים לא טענינו נאנסו, ממילא גם אי אפשר לטעון להם שהאב החזיר. ובקובץ שיעורים (שם אות ז-ח) כתב לבאר את שיטת התוס' ושיטת הרמב"ן, כפי שמבאר את מחלוקת רש"י ותוס' במקום אחר מהו הגדר של 'טענינו'. שלשיטת התוס' גדר 'טענינו' היינו שמחשבים מה שהאב היה טוען אילו היה כאן, וכל טענה שהיה נאמן בה אנו טוענים עבורם, וזוכים בזה היורשים מכח אביהם כעין ירושה, ולשיטת רש"י אין זכות היורשים מכח אביהם, אלא אנו טוענים להם כל טענה שאביהם היה נאמן בה, וזוכים בכל טענה כזו מכח עצמם. וכן בסוגיתנו, התוס' לשיטתם שגדר 'טענינו' הוא לטעון עבורם מה שהאב היה טוען, לכן על אף שטענת נאנסו אי אפשר לטעון עבורם כיון שלא שכיח, אבל טענת החזרתי שהיא שכיחא, כיון

השטר ביד הנותן, גם לאחר שלנותן אין תביעה עליו. וכמו כן יהיה גם תלוי בנדון זה, אם יש לנו להאמינו בטענת החזרתי במיגו שנאנסו, שאם נאמר שעשוי להשאיר את השטר ביד הנותן, ממילא גם אין בכח טענת 'שטרך בידי מאי בעי' לבטל את כח המיגו, ואם אינו עשוי להשאיר ממילא גם בטל כח המיגו, ולפי זה להלכה שנאמן לטעון החזרתי במיגו של נאנסו, כך גם טענינו ליורשים אפילו נאנסו.

ובשיטה מקובצת בשם הראב"ד כתב בביאור הגמ', שבאמת אם היורשים יאמרו שאינם יודעים, לכו"ע לא יגבה אלא מחצה ומשום דיש לטעון להם שנאנסו, ומחלוקת דייני גולה ודייני א"י, באופן שהיורשים עצמם טוענים שהאב החזיר, ומחלוקתם אם נאמן לטעון החזרתי במיגו שנאנסו. והנה לפי זה צ"ב בדחיית הגמ' שטענת דייני גולה היא שאילו פרע היה אומר, שהרי היורשים יודעים שהוא פרע, ומה שייך לומר שהאב היה אומר. אמנם בדברי הראב"ד מבואר בכונת הגמ', שאילו פרע האב היה אומר לעדים שפרע ולא רק ליורשים, וכיון שאין כאן עדים על כרחך שלא פרע. ורעק"א כתב, שבאמת לפי דחיית הגמ' היורשים אינם יודעים אם פרע או לא, ומחלוקתם אם ממה שלא אמר שפרע, יש הוכחה שהוא עדיין חייב, ומשום כך חולקים גם אם טענינו ליורשים נאנסו או לא, שכך יש לדון גם על טענת נאנסו, אם יש הוכחה שלא נאנסו מכך שלא אמר ליורשים. ומעיקרא סברה הגמ', שמחלוקתם באופן שהיורשים טוענים בטענת ברי שפרע, משום שהיה קשה לגמ', מדוע לא יהיו היורשים פטורים לכו"ע משום שנטען להם שנאנסו.

*שם

גדר המיגו בטענת החזרתי מיגו שנאנסו, ונפקא מינה לטעון החזרתי ליתומים

בקובץ שיעורים (ח"ב סי' ג בחלק השני אות ה') מקשה על מה שמבואר בגמ', שאם האב נאמן לטעון החזרתי

שאינו בכלל הנתינה, [כגון שיש שדה פנימית שאותה לא נתן], בזה לא אמרו שבעין יפה נותן וויתר על זה, משום שנתניה בעין יפה אינה סיבה שלא ישיר לעצמו דרך שנצרכת לו, וכל מה שאמרו בעין יפה נותן, היינו שנכלל בנתינתו כל מה שיש במקום שנתן.

שם

במתנה אם נתן דברים שהם חוץ למקום

בר"י מיגש מבואר, שכל מה שאמרו שבמתנה נותן יותר ממכר, זהו דוקא בדברים הנמצאים בתוך המקום שנתן, אבל דברים שהם חוץ למקום שנתן כגון יציע וחדר שלפנים הימנו, ואשר לגביהם מבואר במתני' לעיל (סא, א) שלא מכר, בזה גם במתנה לא נתן, וכן מבואר בעוד ראשונים. אמנם ביד רמה כתב, שגם היציע וחדר שלפנים הימנו הוי בכלל מתנה.

*רשב"ם ד"ה אבל

אם גם דברים תלושים נכללים במתנה

ברשב"ם מבואר, שגם דברים תלושים שאינם בכלל מכר, מכל מקום בנותן אמרו שדעתו ליתן גם אותם. אמנם דוקא אותם דברים שהתנא פירש שאינם בכלל מכר, שמכך שהוצרך התנא להשמיענו שאינם כלולים במכר, שמע מינה שיש בהם צד שייכות למה שמכר, אבל דברים שלא פירש התנא משום שפשיטא שאינם בכלל המכר, גם בכלל מתנה אינם. אמנם הרמב"ם (הל' מכירה פכ"ו ה"ה) כתב, כללו של דבר שבמתנה הוא נותן כל מה שמחובר למקום שנותן, וכתב הרמב"ן שמדבריו נראה שרק על המחברים אמרו שהם בכלל המתנה, אבל לגבי דברים התלושים כל מה שאינו בכלל מכר גם אינו בכלל מתנה. מיהו כתב הרמב"ן, נראה כמו שכתב הרשב"ם, שיש להביא ראיה לדבריו מהגמ' לקמן (עט), עיין שם.

שהאב היה טוען אותה ונאמן בה אילו היה כאן, טוענים אותה גם עבור היורשים במקום ומכח אביהם. והרמב"ן סבר כשיטת רש"י, שגדר 'טענינן' הוא טענת היתומים ולא טענת האב, אלא שאנו טוענים עבורם טענה שהאב היה נאמן בה, וכיון שאילו לא היה נאמן, דרך לטעון 'נאנסו', גם בטענת 'החזרתי' לא היה נאמן, כך גם היורשים כיון שאין להם דרך לטעון 'נאנסו' משום שלא שכיחא, אינם יכולים להיות נאמנים בטענת 'החזרתי'.

עא, א

מתני': בד"א במוכר וכו'

אחין שחלקו ונותן שדה חיצונית, אם יש להם דרך ליכנס לשדה פנימית

לגבי אחין שחלקו כתב הרשב"ם, שמה שאמר רב לעיל (סה, א) שיש להם דרך זה על זה, זהו משום שיכול לומר נדור בשדה כמו שדר בה אבינו. והתוס' כתבו, שבאמת לגבי אחין שחלקו לדעת רב בעין רעה מוכר, ולא דמי לנותן מתנה שאמרו בו בעין יפה נותן, ומשום כך יש להם דרך זה על זה, ומה שזכה בכולה הוא משום שרוצין להסתלק זה מזה. ונראה מתבאר מדבריהם, שבנותן מתנה מודה רב שאין לו דרך, ובנותן מתנה מודים חכמים למה שאמר ר"ע לגבי מכר, שגם אם לא נתן שדה פנימית אינו משייר דרך בשדה שנתן, ומשום שבעין יפה נותן, ורק לגבי אחין שחלקו סבר רב שיש לו דרך על החיצון. אמנם בר"י מיגש מבואר, שכיון שבמתני' קתני נותן מתנה יחד עם אחין שחלקו, בהכרח שדינם שוה, וכשם שסבר רב באחין שחלקו שיש להם דרך זה על זה, כך גם בנותן מתנה, אם לנותן יש שדה פנימית שנכנסים אליה דרך השדה החיצונית שנתן, יש לנותן דרך על המקבל מתנה. וכן מבואר ברשב"א, וכתב שלענין מה שנצרך לנותן לדבר

ביאור הגמ' וקושית התוס' לולי שיטת הרשב"ם

המהרש"א מעיר בדברי התוס', שהרמב"ן מקשה כקושית התוס' על הגמ' עצמה, גם בלא להביא את שיטת הרשב"ם, שיש להקשות מדוע דין זה שמשייר שני אילנות יש לו קרקע, הוא חידוש יותר לרבנן שאמרו שקונה שני אילנות לא קנה קרקע, וביאר הרמב"ן בגמ' כתירוץ התוס', שממה שאמרו רבנן שלא קנה קרקע, מוכח שהקרקע אינה טפילה לשני אילנות, וכמו כן היה ראוי לומר שאם שייר שני אילנות לא יהיה לו קרקע, כיון שהקרקע אינה טפילה להם, וקמ"ל רב הונא שמכל מקום אמרו ששייר קרקע. אמנם בריטב"א מבואר, שלפי פשוטו בודאי כונת הגמ' כמו שתירצו התוס', אבל לשיטת הרשב"ם שרבנן ור"ע חולקים בקונה שני אילנות אם קנה קרקע או לא, משמעות דברי רב הונא 'אע"ג דאמור רבנן הקונה וכו', שבא לאפוקי משיטת ר"ע שקונה שני אילנות קנה קרקע, ועל זה מקשים התוס' שאדרבה לרבנן הסוברים מוכר בעין רעה מוכר, יותר יש לנו לומר שאם משייר שני אילנות יהיה לו קרקע, כפי המבואר בגמ' שלר"ע הוי רבותא טפי, [ולפי זה יש לומר, שגם התוס' שהקשו לשיטת הרשב"ם, הוא משום שכבר ידעו בקושייתם שלולי שיטת הרשב"ם על כרחך פירוש הגמ' הוא כמו שכתבו בתירוץ, ורק לשיטת הרשב"ם היה מקום לומר שדברי רב הונא באו לאפוקי משיטת ר"ע].

עא, ב

*גמ': הואיל ויונקין משדה הקדש

מדוע לא יחשבו גידולי הדיוט מחמת זכות

היניקה ששייר לעצמו

מקשה הרשב"א, הרי יש לו זכות לקיים את החרוב עד שיבש, א"כ מדוע נחשב שהחרוב יונק משדה הקדש, הרי שייר לעצמו בקרקע זכות יניקה כל זמן שהאילן חי. וכתב להוכיח מזה, שכל שאין גוף הקרקע של ההדיוט, אסור להדיוט לינוק מהקרקע, וגם שייר זכות יניקה אינו מתיר את האיסור, כיון שהוא משתמש בקרקע של הקדש. אמנם בריטב"א ובר"ן מבואר, שבאמת מעיקר הדין די בכך שיש להדיוט זכות יניקה, בכדי שלא יהיה ביניקת הגידולים איסור מעילה, ומכל מקום אסור לעשות כן, משום שכשאינו משייר בגוף הקרקע, נראה הדבר כמו שהם יונקים משדה הקדש באיסור ועיין עוד בסמוך בדברי התוס' רי"ד.

*תוס' ד"ה ואי

ביאורי הראשונים, איך מועיל שיעור כמלא אורה וסלו ששייר להתיר את כל היניקה

הרמב"ן כתב, שאמנם בשדה הדיוט אינו משייר אלא כפי שיעור של כמלא אורה וסלו, מכל מקום בשדה הקדש יש לומר, שמשייר בשיעור כזה שיהא לו רשות לקיים שם אילנותיו, ולא ינקו משדה הקדש. והריטב"א וזה"ן כתבו, לפי מה שנתבאר שבאמת אין כאן איסור יניקה משל הקדש, כיון שהוא משייר לעצמו זכות יניקה, וכל מה שיש לאסור הוא משום שנראה כיונק משדה הקדש, וכשיש לו שיעור קרקע סביב האילנות, כבר אינו נראה כיונק משדה הקדש, גם אם לא כל שיעור היניקה הוא שלו.

ובתוס' רי"ד כתב, שכיון שמבואר בגמ' לעיל (כו, ב) שאפשר להביא ביכורים גם מאילן הסמוך לשדה חבירו, אף שהוא יונק משדה חבירו, משום שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. מאותו הטעם, גם

ולקמן (פג, א) כתב הרשב"ם, שאין חילוק בין מקדיש למוכר, ושהברייתא כאן חולקת על מה שאמרו בגמ' לקמן שהשיעור הוא מד' ועד ט"ז. אמנם התוס' לעיל (לז, א) כתב, שמה שאמרו בברייתא 'פחות מכאן' אין הכונה על פחות ממטע י' לבית סאה, אלא פחות מכדי שיעבור הבקר בכליו עיי"ש.

גמ': אי אליבא דר"ע הא אמר מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש

שיטות הראשונים בביאור קושית הגמ' דוקא אליבא דר"ע

הרשב"ם לעיל (עב, א) מוכיח מהגמ' כאן, שכל מה שאמרו במשנה לקמן (פא, א) שקונה שני אילנות אין לו קרקע, הוא כדעת רבנן שמוכר בעין רעה מוכר, אבל לר"ע הסובר מוכר בעין יפה מוכר, גם כשמוכר רק שני אילנות, מוכר לו בעין יפה וקנה קרקע. וזו קושית הגמ' כאן, שאם ר"ש סבר כר"ע א"כ צריך להיות הדין שגם כשמקדיש רק אילן אחד הקדיש איתו את הקרקע, ומדוע אמרו בברייתא שלא הקדיש קרקע. אמנם שיטת התוס' כאן ולעיל (לז, ב) ועוד ראשונים, שגם ר"ע מודה שמוכר שני אילנות לא קנה קרקע, ולפי זה קושית הגמ' כאן צ"ב.

התוס' לעיל (שם) כתבו לבאר את הגמ' כאן בשני אופנים, האופן האחד, שאילו סבר ר"ש שמוכר בעין יפה מוכר, אזי במקדיש יש לומר שמקדיש בעין יותר יפה, וצריך להיות הדין שגם מקדיש אילן אחד יש לו קרקע, וכן פירשו כאן (בד"ה אלא).

ועוד כתבו התוס' לפרש, לפי מה שאמר רב הונא (ערכין יד, א) במקדיש שדה מליאה אילנות, שכשהוא פודה הרי הוא פודה את האילנות בפני עצמן ואת הקרקע בפני עצמה, שכיון שמקדיש בעין יפה מקדיש, יש לנו לומר, שכונתו היתה שיחול הקדש על האילנות בפני עצמן, ואח"כ יחול ההקדש על הקרקע. ומקשים

אם חבירו יקדיש שדהו, לא יהא איסור בכך שהאילן יונק משדה הקדש, שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ, שהיניקה מהשדה שייכת גם למה שגדל בשדה הסמוכה, וממילא אינה נאסרת בהקדש השדה על ידי חבירו. כמו כן כל שיעור קרקע שיש לו תחת האילן, שיכול מחמתו להניח את האילן, שוב אין לו לחוש במה שיונק מסביביו, שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ, ואין איסור להניח אילן משום יונק משדה הקדש, אלא באופן שגם את הקרקע שתחת האילן הוא מקדיש, משום שתנאו של יהושע היה למי שהאילן גדל בקרקע שלו, שיש לו זכות יניקה גם מהקרקע הסמוכה, אבל לא למי שאפילו מקום האילן אינו שלו.

עב, א

רשב"ם ד"ה ג' אילנות

אם מדובר בנטיעות או באילנות גדולים

על מה שכתב הרשב"ם שמדובר בנטיעות, הרמב"ן (מלחמת ה') חולק ומדייק ממה שהגמ' נקטה לשון 'אילנות', על כורחך מדובר גם באילנות גדולים. וכתב, שדוקא לגבי חרישה בשביעית יש חילוק בין אילנות גדולים לנטיעות, משום שהדין תלוי בשיעור היניקה, אבל לענין מכירה שהדבר תלוי בדעת המוכר, בזה שוה הדין של נטיעות ושל אילנות [אמנם הרשב"ם כתב, שדין מקדיש אילנות אינו תלוי בדעת אדם אלא בשיעור יניקה, ולשיטתו שפיר כתב שיש חילוק בין נטיעות לאילנות]. ולעיל (לו, ב) נתבאר שיטת התוס', שגם מחלקים בין אילנות לנטיעות לגבי חזקה עיי"ש.

רשב"ם ד"ה ממטע

ליישב עם מה שאמרו במוכר ג' אילנות ששיעורו מד' ועד ט"ז

עליו בגמ' שם, מהמבואר בברייתא כאן, שפודה את האילנות יחד עם הקרקע לפי זרע חומר שעורים, ואינו צריך ליתן דמים על האילנות בפני עצמן, ומתמצים בגמ' שברייתא זו ר"ש היא הסובר שמקדיש בעין רעה מקדיש. ולפי זה כתב לבאר, שבאמת אין קושית הגמ' כאן מדוע בהקדיש אילן אחד לא הקדיש את הקרקע, אלא מדוע כשהקדיש ג' אילנות פודה את האילנות יחד עם הקרקע, וכן מפרש הרמב"ן (מלחמת ה').

[ובידי רמה כתב לפרש, על פי המבואר בגמ' לקמן (פא, א), שמוכר שני אילנות הדבר ספק אם מכר קרקע או לא, אלא שמספק מעמידים הקרקע בחזקת בעליה, ולכן לא זכה הלוקח בקרקע. ולפי זה כתב, שבמקדיש שני אילנות שהוא גם כן ספק, ולא שייך לומר שהקרקע עומדת בחזקת מרא קמא היינו המקדיש, משום שהקדש אינו מחוסר גבייה, יעמוד הדבר בספק אם הקרקע קדושה או לא, והוי ספק הקדש. וכתב, שכל המבואר בגמ' שבשנים הוי ספק אם מכר קרקע או לא, הוא רק לר"ע הסובר שמוכר בעין יפה מוכר, אבל לדעת רבנן שבעין רעה מוכר, מוכר שני אילנות בוודאי לא מכר קרקע. ולפי זה מבאר את קושית הגמ' כך, שאם נאמר שר"ש סובר כדעת ר"ע, א"כ צריך להיות הדין שגם במקדיש שני אילנות הקרקע תהיה קדושה מספק, ובברייתא מבואר שרק במקדיש שלש הדין שחל הקדש גם על הקרקע [ובמה שכתב ביד רמה, שלגבי ספק הקדש אין לנו לילך בתר חזקת מרא קמא, הנה בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תקסג) שגם בספק הקדש מעמידים בחזקת מרא קמא היינו המקדיש, ומספק אינו קדוש, ובברכת שמואל (ב"מ סי' ז) אף הוכיח ממה שאמרו במקדיש שני אילנות שלא הקדיש קרקע, שגם לגבי הקדש מעמידים בחזקת מרא קמא, ומשום שלדעתו מה שמבואר בגמ' לקמן שמוכר שני אילנות הוי ספק אם מכר קרקע, הוא לכו"ע ואינו תלוי במחלוקת ר"ע ורבנן, וכיון שלגבי הקדש אמרו שמספק לא חל הקדש, על כרחך שגם לגבי הקדש מעמידים בחזקת מרא קמא].

*שם

מה הדין במתנה, בנותן שני אילנות

לשיטת הרשב"ם, שלר"ע הסובר מוכר בעין יפה מוכר, אם מכר שני אילנות יש ללוקח קרקע, בודאי שבנותן שני אילנות יש למקבל קרקע, משום שנותן בעין יפה נותן יותר ממכר. אמנם לשיטת התוס', שלכו"ע במוכר שני אילנות הדין שלא מכר קרקע, יש לעיין בנותן שני אילנות אם נתן קרקע. ובתוס' לעיל (לז, ב) מבואר, שכיון שנותן קרקע גם בור ודות שבתוכה הם בכלל המתנה, אע"פ שאין הקרקע שנתן צריכה לבור ודות, כל שכן בנותן שני אילנות שגם נותן את הקרקע הצריכה לאילנות. אמנם הרמב"ן (מלחמת ה') כתב, שגם נותן מתנה בשני אילנות לא נתן קרקע, והטעם כפי המבואר במתני' שיטת הר"י מיגש, שכל מה שאמרו בנותן בעין יפה הוא נותן, היינו רק לגבי הדברים הנמצאים בתוך מה שנתן, אבל הנמצא מחוץ למה שנתן אינו בכלל מתנה יותר ממכר, והקרקע שסביב האילן נמצאת מחוץ לאילן שנתן, וכיון שלגבי מכר אמרינן שאין הקרקע בכלל המכר, כך גם לגבי מתנה אין הקרקע בכלל המתנה, וגם בנותן שני אילנות אין לקבל מתנה קרקע.

וברמב"ם (הל' ערכין פ"ד הי"ז) מבואר, שאם מקדיש אילן אחד לא הקדיש את הקרקע, וזה כשיטת הרמב"ן שאף שאמרו בנותן ומקדיש שבעין יפה נותן ומקדיש, מכל מקום אין זו סיבה לומר שהקדיש את הקרקע יחד עם האילן. והרדב"ז שם כתב, שהרמב"ם מפרש את הוכחת הגמ' כאן, שהתנא בברייתא סובר שמקדיש בעין רעה מקדיש, כפי שפירשו התוס' בפירושם השני והרמב"ן, שההוכחה היא מכך שאינו פודה את האילנות בפני עצמן, וכמו שפסק הרמב"ם (שם הט"ו) שגם כשמקדיש קרקע עם אילנות, הדין שפודה את האילנות בפני עצמן, משום שמקדיש בעין יפה

מקדיש [שאין לפרש, שהראיה היא מכך שהקדיש אילן אחד לא הקדיש קרקע, שהרי גם לדין שבעין יפה מקדיש הדין שלא הקדיש קרקע].

עב, ב

בערכין (כו, ב), וכאן כיון שבשעה שהקדישה אביו לא היתה השדה שלו אלא עד היובל, לא חל ההקדש יותר מזה כיון שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומדוע אח"כ כשמת אביו והיא אצלו כשדה אחוזה תצא לכהנים].

רשב"ם ד"ה ואמרי

אם למסקנא דברי רב הונא מתיישבים גם לדעת ר"ע

כדברי הרשב"ם, שלפי המסקנא דברי רב הונא מתיישבים גם לדעת ר"ע, מבואר גם בשו"ע (סי' רטז סי"ב), שכתב במוכר קרקע ושייר שני אילנות שיש לו קרקע הראויה להם, אף שקיי"ל כר"ע שמוכר בעין יפה מוכר. אמנם היד רמה כתב, שרב הונא אמר דבריו רק לרבנן.

גמ': מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה

הנפקא מינה אם היא לפניו כשדה אחוזה או כשדה מקנה

הרשב"ם מבאר את הנפקא מינה בזה, שאם היא כשדה אחוזה, אזי היא נפדית לפי סלע ופונדיון לשנה, משא"כ אם כשדה מקנה היא נפדית כפי שווי השדה. ובמהרש"א מביא שמחלוקת היא בגמ' בערכין (יד, א) בשדה מקנה אם נפדית לפי שויה או לפי סלע ופונדיון, ומביא את דברי רש"י בפירושו על התורה שכתב נפקא מינה אחרת, אם בשנת היובל חוזרת היא לבעלים או שיוצאת לכהנים, שבשדה מקנה הדין שחוזרת לבעלים, ובשדה אחוזה הדין שיוצאת לכהנים [ובקובץ שיעורים (אות רצג) העיר בזה, שהטעם בשדה מקנה שחוזרת לבעלים ולא יוצאת לכהנים, משום שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כמבואר

גמ': תורת אילן עליו, דהיכא דאקדיש או זבין

שני אילנות וכו'

שיטות הראשונים בגירסת הנפק"מ בגמ' אם לגבי הקדש או מכר

ביד רמה נראה שגורס בגמ' רק 'דהיכא דאקדיש שני אילנות' ולא גורס 'או זבין', וכתב שנפקא מינה זו בשני אילנות, היא רק לר"ש הסובר שמקדיש בעין רעה מקדיש, אבל למה דקיי"ל שמקדיש בעין יפה מקדיש, גם אם מקדיש רק אילן אחד, הקדיש גם את הקרקע הצריך לאילן כמבואר בגמ' לעיל (ע"א). אמנם הרמב"ן (מלחמת ה') כתב להוכיח מזה, שבאמת גם אם מקדיש בעין יפה מקדיש, מכל מקום אם מקדיש רק אילן אחד או שנים לא הקדיש קרקע, ונתבאר המחלוקת בזה בגמ' לעיל (שם). והנה בפירוש רבנו גרשום מאור הגולה נראה שגרס בגמ' רק 'דהיכא דזבין שני אילנות', ולא גרס בגמ' כלל 'אקדיש', ולפי זה באמת לגבי הקדש אין נפקא מינה, שגם אם מקדיש רק אילן אחד הקדיש את הקרקע הצריכה לו.

גמ': עומר שיש בו סאתים וכו'

הטעם שאין בו שכחה והנפק"מ בזה

הר"ש (פאה פ"ו מ"ו) מביא מחלוקת שבירושלמי, מאיזה טעם עומר שיש בו סאתים אין בו שכחה, ר"א דרש מהכתוב 'כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו', עומר שאתה יכול לפשוט ידך וליטלו, יצא זה שאין אתה יכול לפשוט ידך

שבתוכה', מכר גם את הסחורה הנמצאת בספינה, וכן כתב בשו"ע (סי' רכ"א). אמנם הריטב"א כתב שנראה כפירוש הר"י, ש'עיסקא' היינו מטלטלין העשויין לתשמיש הספינה, כגון חתיכות של עופרת שמניחין בספינה להכבידה, אבל סחורות לעולם אינם בכלל המכר.

גמ': אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא וכו'

אם יש לפרש את המעשים המובאים בסוגיות אלו כפשוטם

הרשב"ם כתב שהגמ' הביאה את המעשים האלו, מהן משום מה רבו מעשיך ה', ומהן להודיע מתן שכרן של צדיקים, ומהן לפרש הפסוקים שבאיוב, ונראה שמבאר את כל הגמ' על דרך פשוטם של דברים. והמהרש"א כתב, שאף שאין להכחיש פשוטי הדברים, מכל מקום יש בהם רמזים לענינים שאינם כפשוטם, וביאר בכל הסוגיא, איזה רמז יש במעשים שהובאו בגמ'. והריטב"א כתב, שיש במעשים דברים שנראים זרים למי שלא הורגל בהם, וכתב שגם יש במעשיות אלו דברים נרמזים שלא ראו אותם בעין אלא במראה החלום, וכתב בשם הגאונים, שבכל מקום שכתוב בגמ' 'לדידי חזי לי', הכונה במראה החלום. ובשלטי גבורים בע"ז (דף ו מדפי הרי"ף) כתב, שיש במעשים אלו המוזכרים כאן דרך גוזמא.

גמ': הורמין בר לילית

מי הוא הורמין בר לילית

הרשב"ם מבאר שהוא שד, והריטב"א כתב עוד שיש מפרשים, שהוא שם אדם שהיה יודע במעשה השדים ואחזית עינים.

וליתלו [וכמו הטעם שכתב הרשב"ם, שנאסר רק עומר הניקח בפעם אחת אסור, יצא עומר זה שאינו ניקח בפעם אחת], ויש שפירשו שם הטעם, משום שכשיש בו סאתיים הוא נקרא 'גדיש' ולא 'עומר'. וכתב עוד, שבירושלמי אמרו נפקא מינה בין הטעמים, באופן ששכח עוד שני עומרים קטנים בצד עומר זה שיש בו סאתים, שלטעמו של ר"א שאינו שכחה משום שאינו ניקח בפעם אחת, אבל שם 'עומר' עליו, מצטרף הוא לשני העומרים האחרים ואין כאן שכחה, ולטעם השני שמחמת גודלו נחשב 'גדיש', אינו מצטרף לשני העומרים האחרים ויש בהם שכחה. ולפי זה צריך לומר, שרוב הונא סבר שהטעם שאינו שכחה הוא משום שאינו ניקח בפעם אחת, ואתי שפיר מה שכתב הרשב"ם כאן טעם זה. אמנם בפירוש הרא"ש (שם) כתב, שממה שאמרו בגמ' כאן שכשהוא בפני עצמו אין בו שכחה משום שתורת גדיש עליו, נראה שהטעם הוא משום שנחשב כגדיש, ולא משום שאינו ניקח בפעם אחת. ויש לעיין בזה, שקודם לכן מביא הרא"ש את דברי הירושלמי שהביא הר"ש, ואינו מעיר שבגמ' כאן מבואר לא כהירושלמי, שהגם שהטעם שאינו שכחה משום שנחשב כגדיש, מכל מקום הוא מצטרף לשני עומרים קטנים שלא יהיה בהם שכחה.

פרק המוזכר את הספינה

עג, א

מתני': ולא את האנתיקי

ביאורי הראשונים מהו אנתיקי, ונפק"מ לענין סחורות

בגמ' לקמן (עו, ב) מבואר ש'אנתיקי' היינו עיסקא שבספינה, וברשב"ם מפרש שהיא סחורה הנמצאת בספינה, ולפי זה באופן שאומר לו 'היא וכל מה

עג, ב

נדרו של הקב"ה, הרי הוא נוגע בדבר. וכתב, שאם נאמר שדין זה הוא רק לכתחילה, יש ליישב שאמרו לו שמכל מקום היה יכול להפר, כיון שבדיעבד מהני.

תוס' ד"ה הכי

ביאור גירסת התוס'

התוס' כתבו פירושם, לאפוקי מגירסת הר"י מיגש 'אוזילא דימא בר יומיה', ופירושו שהוא דג קטן בר יומא, ולשיטתו גרס הר"י מיגש בהמשך הגמ' 'דרמא נופתא', ופירש שהשליך ריקקה אחת מפיו בירדן וסכר את הירדן באותה ריקקה [ומשום כך גם הוסיפו התוס' ופירשו ואפיק כופתא - דהיינו רעי, ולא כגירסת הר"י מיגש ופירושו].

גמ': אמר רב פפא בר שמואל אי לא הואי התם

לא הימני

ביאור דברי רב פפא בר שמואל

בפירוש ראמ"ה כתב, שלא נתכוון רב פפא בר שמואל לומר שלא היה מאמין לדברי רבה, אלא כוונתו להגדיל הפלא, לומר שלפי ראות האילן היה ראוי שלא להאמין לזה, ואף על פי כן באמת כך היה.

עד, א

גמ': היה לך לומר מופר לך

איך היה יכול להפר כשהוא נוגע בדבר

בכסף משנה (הל' נדרים פ"ז ה"ט) מביא שיטת הריב"ש, שמבאר טעם מה שאמרו בירושלמי, שאם אחד נודר שלא יהנו ממנו בני העיר, אינו יכול לישראל אצל חכם מאותה העיר, משום שהוא נוגע בדבר. ובמשנה למלך שם מקשה, א"כ איך אמרו לרבה שיכול היה להתיר

◆◆◆

גמ': היכא דנשקי ארעא ורקיעא

צורה כתבנית העולם הרקיע וגלגל החמה

הר"י מיגש כתב בשם הרי"ף, שאלכסנדר מוקדון עשה צורת העולם וצורת הרקיע וגלגל החמה, והיה בהם מהלך סיבוב של יום אחד, ועל זה הניח רבה בר בר חנה את סלו, ואמר לו שלמחר יושלם סיבוב הגלגל וימצא את סלו.

תוס' ד"ה פסקי

שיטת הרמב"ן בענין נטילת חוטי ציצית

ממתים

בקובץ שיטות קמאי מביא מה שכתב הרמב"ן, על המבואר במסכת שמחות, שאבא שאול אמר לבניו שיטלו את הציצית מבגדו לאחר מותו, שטעם הדבר הוא משום שסבר שתמישי מצוה אינן נזרקין, ואם ישאירו את חוטי הציצית בבגדו יתבלו בקבר, ולפי מה שקיי"ל שתשמישי מצוה נזרקין, אין לחוש שישארו חוטי הציצית בבגדי מתים.

עד, ב

גמ': דגים פריצי

הטעם שמשום כך אין די בצינון הנקיבה

ברשב"ם ובפירושו של רבנו גרשום מאור הגולה נראה, שמשום כך יש לחוש שאם רק יצנן את הנקבה ולא יהרגנה, תזקק לדגים אחרים. והר"י מיגש מבאר, שכל

עוד הנקבה קיימת הזכר מתאווה לה, וכיון שאינו יכול שהרי מסורס הוא, יבוא להחריב את העולם.

גמ': אמר לו לשר של ים

מהו שר של ים

במהרש"א מפרש, ש'שר של ים' היינו בריה גדולה בים דוגמת לויתן, ורצה הקב"ה שיבלע את כל המימות, ובזה מבואר מה שאמרו בגמ' ש'אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו', משום שהוא בריה ממש ולא מלאך.

גמ': שמקיפין את ארץ ישראל

פירוש משמעות הפסוק על ארץ ישראל

משמעות תחילת המזמור של פסוק זה 'לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה', נראה שמדבר על כל העולם. ובמהרש"א כתב, שנראה לגמ' שמדובר בארץ ישראל, מחמת הפסוק שלאחר מכן 'מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו'. ובמראה כהן כתב, ש'תבל' היינו ארץ ישראל, והמשך הפסוק 'כי הוא על ימים יסדה', מתפרש על מה שכתב קודם לכן 'תבל ויושבי בה', עיין שם.

מתיבת 'סוכות' שבתורה, זה משום היתור]. ובר"י מיגש נראה, שהחילוק בין 'סוכה' ל'צלצל', ש'צלצל' קטן בגודלו מסוכה. והרש"ש כתב לפרש, ש'סוכה' היינו סיכוך, ו'צלצל' היינו אזור מתננים.

גמ': מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של

חבירו וכו'

ביאור משמעות הענין

פשטות הגמ' נראה, שנכוה מהאש שיש בחופה של חבירו. וכך מבואר מדברי הר"י מיגש, שכתב שהבושה שיש לו, היא מחמת שהוא נכוה מחופת חבירו, ואילו חבירו שיושב בתוכה אינו נכוה, כלומר שחבירו שיושב בתוך אותה חופה, הוא צדיק גדול יותר ממנו. אמנם במסילת ישרים (פ"ד) כתב, שעל דרך המשל אמרו שכל אחד נכוה מחופתו של חבירו, שזהו מפני שרואה עצמו חסר מן השלימות מדרגה שהיה יכול להשיג כמו שהשיג חבירו, ונראה שלפירושו האש היא רק סימן לדבר שיש בחופה של אחד, הגורם בושה לחבירו שאצלו אין את אותו הדבר, והרי זה כמו שנכוה מחופתו של חבירו.

עה, ב

*גמ': ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך את

כולה

אם מחלוקת רב ושמואל גם בשאר מטלטלין

בעליות דרבנו יונה כתב, שכמו כן חולקים רב ושמואל בכל קנין משיכה במטלטלין, אם צריך שימשוך את כל החפץ ממקומו, או שדי במשיכה במקצת. ומה שנחלקו בגמ' בספינה, הוא לרבותא בדעת שמואל שאפילו בספינה שמשיכתה קשה, צריך שימשוך את כולה. אמנם הרא"ש כתב, שנראה שחולקים דוקא

עה, א

גמ': זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו צלצל

ביאורי הראשונים מהי סוכה ומהו צלצל

הרשב"ם מפרש, ש'סוכה' היינו גג עם דפנות, ו'צלצל' היינו בלא דפנות. וברש"ש מעיר, שרש"י בסוכה (יב, א) כתב ש'סוכה' היינו סכך, אבל דפנות אינם נקראים 'סוכה' [ומה שאמרו בגמ' שדין דפנות לסוכה נלמד

התוס' הוכיחו שבקנין מסירה אין צריך למסור מיד ליד, ממה שאמרו בגמ' לקמן (עו, ב) בקנין מסירה, שאם אמר לו המקנה מתחילה 'לך משוך וקני', נחלקו אמוראים אם הקפיד להקנות דוקא במשיכה, אבל אם אמר לו המקנה 'לך חזק וקני' [והלך הקונה והחזיק] לכו"ע קונה במסירה, ואם בקנין מסירה צריך למסור מיד ליד, הלשון הנכון הוא שאמר לו המקנה 'בא חזק וקני' [ובא הקונה ונטל מיד המקנה]. אמנם בשיטה מקובצת בשם הראב"ד פירש בגמ' שם, שהיה באופן שמתחילה אמר המקנה 'לך משוך וקני' או 'לך חזק וקני', ואח"כ תפס המקנה את ראש החבל ומסרה ליד הקונה בשתיקה, כלומר שלא עשה את הקנין מיד אחר אמירת 'לך חזק וקני', אלא רק לאחר שהמקנה מסר לו את החבל, נמצא שהאמירה 'לך חזק וקני' לא היתה מכוונת בדוקא למסירה, ומתאים גם הלשון 'לך' ואין צריך דוקא לשון 'בא'.

בספינה ובבעלי חיים, שתזוזתם אינה רק מחמת המושך, אלא בספינה מכח תנודת המים ובעלי חיים מכח עצמם, ולכן לשמואל אין די במשיכה קצת וצריך שימשוך את כולה, אבל בשאר מטלטלין מודה שמואל שדי במשיכה במקצת.

וברשב"ם לקמן (פו, ב) כתב להיפך, שדוקא בספינה שעומדת על גבי המים, אמר רב שדי במשיכה כל שהוא, משום שמשיכה כלשהיא גורמת תנודה גם למים, ונחשב הדבר כאילו נעקרה הספינה כולה ממקומה ועומדת במקום אחר, אבל בשאר מטלטלין יש לומר שגם לדעת רב צריך למשוך את כולו, ולעקור את כל הדבר ממקומו.

תוס' ד"ה אחזה

דחיית הוכחת התוס' מהגמ' לקמן שצריך למסור מיד ליד

Dirshu

דרשו ד' ועוזו

קרן עולמית להיוזק
ועידוד לימוד התורה